

An de internis tantum actibus sit angelica locutio, an etiam de rebus aliis?

33. *Arguitur non posse Angelum loqui nisi de suis actibus internis.—Confirmatur.*—Priusquam dubium hoc definiamus, novum dubium proponendum est, nam præcedentis resolutio ex isto pendet. Est autem dubium, de quibus rebus possit unus Angelus loqui alteri: nam in præcedenti dubio videtur supponi, solum posse locutionem Angeli esse de actibus ipsius loquentis, et videtur profecto ita esse. Quia locutio angelica solum est ad manifestandum alteri, quod ei erat ignotum, sed Angelus nihil ignorat, quod ab alio possit manifestari, nisi cogitationes cordis ejus: ergo tantum de illis potest esse locutio. Major ex dictis nota est. Minor declaratur etiam ex dictis, quia hic non agimus de illuminatione, quæ proprie versatur circa supernaturalia, ut infra suo loco dicetur, sed agimus de locutione, prout inter Angelos in pura eorum natura esse posset, vel esset necessaria. In tali autem statu, et ordine Angeli nihil ignorant, nisi vel futura contingentia, vel actus mentis, seu cordis. De futuris autem non potest unus Angelus loqui alteri, quia quamdiu futura sunt, omnibus sunt ignota, quando vero jam sunt præsentia, omnibus sunt nota. Ergo solum de propriis internis actibus unus potest alteri loqui. Et confirmatur maxime in nostra sententia, quia Angelus non loquitur, nisi imprimendo audienti speciem aliquam intentionalem, sed non potest imprimere speciem nisi suorum actuum, ergo solum de illis loqui potest. Consequentia cum majori, notæ sunt, ex dictis, Minor autem probatur, tum quia solum imprimere potest speciem per aliquid, quod sit objectum intelligibile in actu, et suæ libertati subjectum: solum autem proprius actus internus est tale objectum: tum etiam quia res aliæ vel sunt simplices, seu incomplete, et harum rerum species concreatæ sunt omnibus Angelis, vel sunt aliquæ veritates complexæ, et contingentes ignotæ Angelis, et hæc non repræsentantur per simplices species, sed per lumen intellectus, quod unus Angelus in alio efficere non potest.

34. *Assertioni primæ bipartitæ quæ est responsio ad proximam difficultatem nonam.—Unde probetur prima pars.—Pro posteriore ostenditur dari in Angelis locutionem speculative.*—Ad hæc dubia, primo dicendum est, posse unum Angelum loqui alteri, primo quidem ac per se de suis actibus internis, conse-

quenter vero etiam de rebus, quæ illis actibus objiciuntur, maxime quando tales sunt, ut uni Angelo per locutionem alterius innotescere possint. Primam partem assertionis probant sufficienter rationes dubitandi in præcedenti dubio positæ: et ex dictis est satis nota. Alteram vero explico, distinguendo duplicem locutionis modum de hujusmodi rebus: unum speculativum voco, quia per eum solum indicatur veritas aliqua, seu aliquid esse, vel non esse, alium vero practicum, quia movet alium, ut aliquid faciat, vel non faciat. Priorem præcipue tradit Scotus 2, dist. 9, quæst. 2, præsertim § *Ad ulteriorem*, et alii communiter, et declaratur inductione. Nam potest unus Angelus loqui alteri de actu præterito, quem habuit, et dum esset, illum non manifestavit, quia ille actus semper manebit occultus alteri, nisi ei reveletur, ergo est materia apta ad locutionem, et potest multiplex occasio illam manifestandi occurrere: unde non est verisimile deesse Angelis modum, quo de his præteritis loquantur. Eademque ratio idem probat, de quocumque præterito, quod contingenter evenit; non fuit tamen ab Angelo actu consideratum, quando erat: nam tunc alius qui actu illud novit, quando fuit poterit postea testimonium de illo aliis ferre. Item probatur de singulari effectu, qui jam contingenter fit, si unus Angelus non animadvertat: nam tunc poterit alius videns talem effectum alteri illum narrare et excitare, ut ad illum attendat, et ita non procedat quoad hoc ratio prior in contrarium facta in numero trigesimo tertio, non est necesse, ut res actu existens ab omnibus Angelis actu cognoscatur. Præterquam, quod etiamsi futura contingentia, priusquam eveniant, a nullo Angelorum possint certo sciri naturaliter, cognosci tamen possunt per conjecturam: unde fieri potest, ut unus plures conjecturas alieujus futuri cognoscat, quam alius, poterit ergo tunc de tali futuro unus ad alium loqui, saltem intra latitudinem conjecturalis cognitionis. Deinde potest unus Angelus scire aliquid esse futurum in suo proposito, quia scilicet habet animum illud faciendi, ergo hoc ipsum potest alteri intimare, et sic illi affirmare talem rem esse futuram. Præterea licet Angeli res naturales habitualiter cognoscant, non semper actu omnia considerant: ergo, qui unum effectum, verbi gratia, coelum actu considerat, potest de illo ad illum loqui, cumque excitare, ut illud consisteret actu.

35. *Ostenditur etiam dari practicum.*—Posterior modus locutionis practicæ facile ostenditur:

quia unus Angelus potest alterum rogare, petere, aut jubere, ut aliquid faciat. Sicut Zacharia 2, dixit unus Angelus ad alterum, *curre, loquere ad puerum istum*. Et Apocalypsi 7, *unus Angelus clamavit quatuor Angelis, dicens: Nolite nocere terræ, et mari*, etc. Et hic est frequentior modus, quo in sacra Scriptura introducuntur Angeli inter se loquentes. Hæc autem locutio non est de solis actibus Angeli loquentis, sed etiam de his, quæ facturus est is, ad quem alter loquitur; et sæpe conjungitur locutio de aliqua re futura, et voluntas Dei revelatur. Non est ergo dubium, quin Angeli de rebus aliis, et distinctis a suis actibus loquantur. Hinc etiam declaratur facile prædicta secunda pars, nimirum, locutionem rerum aliarum extra internos actus Angeli loquentis non manifestari nisi mediis hujusmodi internis actibus. Hoc enim probat ratio dubitandi in ultimo dubio posita, quod Angelus non loquitur ad alterum, nisi per actum suum, tanquam per objectum actu intelligibile, imprimendo illi speciem se repræsentantem, ergo ex vi talis locutionis immediate fertur cognitio Angeli audientis in actum repræsentatum per se primo per talem speciem, et si quid aliud per talem locutionem manifestatur, solum est tanquam objectum mediatum, et secundarium respectu speciei intelligibilis, per talem locutionem impressæ. Et confirmatur quia Angelus non potest imprimere speciem aliarum rerum, et ideo nec potest de illis immediate loqui, sicut homines possunt, quia talis immediata locutio non potest fieri, nisi per verba immediate significanda res ipsas: hæc autem signa, seclusis speciebus, non possunt esse naturalia, sed tantum ad placitum: Angeli autem non utuntur his signis, nisi per accidens, ut sic dicam, quatenus illa ab hominibus accipiunt, et in assumptis corporibus propter instructionem ipsorum hominum, per quamdam imitationem illa usurpant, ergo per se, et propria spiritali locutione non possunt immediate loqui, nisi de suis actibus, et mediantibus illis de rebus, circa quas tales actus versantur.

36. *Prædicta posterior pars in omni fere sententia procedit.—Locutio primo exprimit mentem loquentis.*—Et hoc non tantum in nostra sententia, sed fere in quacumque alia procedit. Nam si locutio tantum fit per voluntatem ordinantem actum suum ad alium, clarum est locutionem immediate esse de proprio actu, quia Angelus loquens solum in proprios actus habet dominium, et ita solum illi cadere pos-

sunt immediate sub talem ordinationem, et ab illa pendere, ut ab altero cognosci possint. Idemque alii auctores sentire videntur, quomodoque hanc locutionem explicant. Solus Scotus docere visus est posse Angelum loqui alteri de re extrinseca, immediate efficiendo in illo actum ipsum cognoscendi talem rem. Verumtamen, et illa efficientia impossibilis est (ut ostendimus), et licet fingeretur, non esset propria locutio, quia per illam non exprimeretur recipienti mens alterius loquentis, sed tantum res externa: locutio autem propria mentem loquentis primo exprimere debet.

37. *Assertio prima etiam bipartita, quæ satisficit octavæ difficultati.—Prior pars communis inter Thomistas, etc.—Quo pacto in auctoris doctrina probetur.*—Secundo ad resolutionem octavi dubii dicendum est, Angelum loquentem manifestare audienti actum suum internum, de quo loquitur intuitive, et in seipso: res autem alias abstractivæ tantum, quatenus in tali actu aliquo modo cognosci possunt. Prior pars communis est Thomistarum, dicentium posita ordinatione per voluntatem Angeli loquentis, posse alium Angelum per innatas species videre actum internum, sicut videre potest res alias naturales existentes. Idem fatentur Ocham et Gabriel, dicentes actum ipsum, ut objectum præsens efficere cognitionem sui in audiente simul cum intellectu ejus. Scotus etiam concedit cognitionem factam in audiente a loquente esse intuitivam rei, de qua est locutio: unde si locutio sit de proprio actu, faciet etiam intuitivam cognitionem ejus. In nostra vero sententia optime probatur ratione supra facta, quia Angelus loquens manifestat alteri suum actum, imprimendo illi speciem ejus propriam: Angelus autem habeas propriam speciem cujuslibet objecti potest illud intueri, ergo etiam intuitive cognoscit talem actum.

38. *Oppositum tenet Molina, sed improbatu solvendo argumentum primum et secundum posita in numero trigesimo secundo, pro secunda parte difficultatis octavæ.—Contra hanc vero partem opinatur Molina, dicta quæst. 57, art. 4, quia putat non solum non esse Angelis inditas species cogitationum, sed etiam non posse a loquente imprimi, id tamen nulla nova ratione persuadet. Nec est contra rationem locutionis, quod per illam intuitiva rei cognitio præbeat, quamvis enim hoc non sit de ratione locutionis, nec possit illi locutioni convenire, quæ per sola signa ad placitum sit: nihilominus non repugnat rationi locutionis abstracte sumptæ, et quatenus spiritalis, et*

perfecta esse potest. Nam quod locutio imprimat speciem per modum objecti, etiam in sensibili locutione invenitur: nam verbum ore prolatum, vel scriptum, speciem imprimat sensui tanquam objectum ejus: ergo in spiritali locutione poterit imprimere immediate speciem intellectui audientis. Ergo si illa species perfecta, et propria sit, poterit cognitionem intuitivam efficere. Neque hoc est contra rationem auditionis, gratis enim dicitur esse de ratione cognitionis per locutionem comparata, ut sit abstractiva, vel ut nitatur in auctoritate dicentis, hoc enim solum in ea locutione, quae per signa imperfecta, vel ad placitum significantia reperitur, locum habet: secus autem erit si per speciem propriam reifiat. Nam si illa impressio fit ab intelligente ex intentione manifestandi actum suum, tunc proprie locutionis rationem habet, etiamsi species illa cognitionem intuitivam actus per locutionem manifestari gignat. Et ad argumentum de visione beata, nullum est inconveniens admittere, illam simul esse locutionem, per quam Deus beatis loquitur, quia visio, et auditio in intellectu idem esse possunt, teste Augustino. Unde quod Paulus de se dixit, *Audivi arcana verba, quae non licet homini loqui*, multi graves Doctores per visionem beatificam illa mysteria audivisse interpretantur. Deinde potest in rigore negari aequiparatio, quia locutio per se primo tendit ad manifestandam mentem loquentis, et actus ejus: visio autem beata per se primo ostendit divinam substantiam, essentiam, et quidditatem, et ideo magis visio, quam auditio nominatur.

39. *Posterior pars assertionis probatur.*—Posterior pars assertionis, nimirum, cognitionem de rebus aliis extra actum loquentis per locutionem acceptam non esse intuitivam, sed abstractivam, imprimis intelligenda est formaliter de illa cognitione, quatenus per illud medium fit. Et sic probatur facile rationibus in nono dubio propositis. Quia Angelus per actum, vel cogitationem suam, non potest imprimere propriam speciem objecti talis actus, quia cogitatio est res distincta a re cognita, et non representat illam per modum objecti, unde non habet vim imprimendi propriam speciem ejus. Et aliunde alter vel non indiget tali specie ad cognoscendas res extrinsecas, quarum species innatas jam habet: vel res ipsa, de qua est locutio, non potest per speciem propriam representari, ut si locutio sit de re futura, vel praeterita ut sic, vel si sit de voluntate, seu praeepto Dei, quod unus Angelus al-

teri intimat, haec enim, et similia nec in se possunt ab Angelis naturaliter videri intuitive, nec per proprias species representabilia sunt, ut in superioribus dictum est.

40. *Exceptio ex praedicta posteriori parte.*—Dixi autem hanc partem esse formaliter intelligendam, quia contingere potest eandem rem de qua est cognitio per locutionem manifestata, esse actum voluntatis, vel intellectus, qui etiam potest per suam propriam speciem manifestari, et tunc poterit quidem per eandem speciem intuitive cognosci, non tamen ex vi cognitionis alterius actus, in quo etiam manifestari potest. Ut, verbi gratia, si Angelus habeat actum amoris, et quasi reflexe cognoscat, se habere illum, et hanc suam cogitationem, seu cognitionem sui amoris alteri manifestet, et nolit ei imprimere propriam speciem sui actus amoris, tunc per illam locutionem manifestat alteri tam cogitationem sui amoris, quam amorem ipsum, et ita de utroque loquitur, diverso tamen modo. Nam de cognitione loquitur ostendendo illam per speciem ejus, ac subinde intuitive: de amore autem loquitur tantum, ut de re cogitata, et in ipsa cogitatione aliquo modo indicata, ac subinde non intuitive nec in se, sed in alio. Et hoc modo universaliter verum est, per locutionem de re manifestata mediante aliquo actu, cujus objectum est, non cognosci rem in se, seu intuitive. At vero in dicto casu posset Angelus velle ostendere alteri non tantum cogitationem sui amoris, sed etiam amorem ipsum in se, dando illi utriusque speciem, et tunc alius non solam cogitationem, sed etiam amorem cogitatum intuitive cognosceret. Tunc autem non cognosceret amorem solum mediante cogitatione, nec illa via intuitive cognosceret, sed alia concomitanter se habente. Unde si actus amoris jam esset praeteritus, non posset imprimere speciem sui, et consequenter Angelus, qui illum habuit, non posset de illo loqui alteri, affirmando illum habuisse, nisi in verbo suo, et cogitatione sua, et ideo locutio illa respectu cogitationis esset per intuitivam cognitionem ejus, non vero respectu amoris, qui non in se, sed in verbo tantum, et cogitatione ejus, cognosceretur. Et hoc potest facile ad res alias applicari, nam fieri potest, ut locutio sit de re alteri habitualiter nota, de qua proprias species habet, et tunc excitatus unus Angelus locutione alterius, poterit per propriam speciem rem illam intuitive videre, si aliud non obstat, non tamen accipiet illam intuitionem per locutionem, sed per speciem, quam ex se habebat.

41. *Ad tertium argumentum in numero trigesimo secundo.*—Atque hinc solvitur difficultas tacta in ultima confirmatione octavi dubii, scilicet, an assensus genitus in audiente Angelo ex sermone alterius loquentis, dici possit assensus fidei angelicae, id est, fundatus in dicto, et veritate loquentis. Dico enim si locutio haec spectetur respectu illius actus, quem in seipso Angelus intuitive, et per propriam speciem manifestat, sic non habere ibi locum assensum fidei. Probat quia illa auditio est etiam visio, haec enim in actu intellectus idem esse possunt, quod autem quis videt non credit, saltem per illum actum, quo videt, quidquid fit, an per alium actum, et per aliud medium possit simul credi, quod praesenti disputationi impertinens est. Unde quoad hanc partem fatemur talem locutionem non inducere fidem angelicam, sed scientiam, seu experientiam evidentem. At vero quatenus locutio est de re manifestata non in se, sed in alio, ut in cogitatione de actu praeterito, vel futuro, et similibus, potest talis cognitio aliquo modo rationem fidei angelicae habere: quia per illam cognitionem non videtur res evidenter in se, sed tantum in dicto, et cognitione alterius.

42. *Expenditur proxima doctrina.*—*An cognitio actu, cognoscat objectum ejus.*—*Negat Aureolus.*—*Vide auctorem de Incarnatione, disput. 27, sect. 3.*—Quia vero haec doctrina supponit in verbo, cogitatione alterius cognita, objectum ejus etiam cognosci, id examinandum superest. Quod dubium in terminis tractat Aureolus 2, d. 9, quaest. 1, art. 2, et in summa respondet negando cognosci objectum actus ullo modo ex vi solius cognitionis actus quam directam vocat. Probat, quia alias videns visionem beatam unius Angeli videret intuitive Deum, et sic ex naturalibus posset esse beatus. Primam sequelam probat, quia per visionem cognoscitur objectum ejus, ergo si prior visio, verbi gratia, Dei est intuitiva, et ipsa visio intuitive videtur, ergo etiam visio, visionis esset visio intuitiva Dei. Sed haec ratio parvi momenti est: nam imprimis data prima sequela, secunda pessima est. Quia visio clara Dei non potest videri ex puris naturalibus, cum ipsa quoad substantiam supernaturalis sit, ut ex propria materia suppono, et in capite sequenti attingetur: unde qui primam sequelam admitteret, consequenter diceret non posse visionem Dei, intuitive videri, nisi per aliquam visionem similem visioni ipsiusmet Dei. Verumtamen etiam prima illatio non est bona, quia

licet objectum cogitationis in ejusdem cogitatione cognoscatur, non est opus, ut tam perfecte cognoscatur, sicut ipsa cogitatio, ideoque nec intuitive cognoscetur, etiamsi cogitatio intuitive videatur, quia non cognoscitur per propriam speciem, sed per alienam. Aliter vero potest illa sententia probari, quia conceptus alicujus rei solum representat suum objectum per modum formae, formaliter efficiens potentiam, sicut species intelligibilis representat effective: neutra autem ex his formis representat rem illam objective per modum formalis imaginis rei ejusdem. Ergo in illo conceptu objective cognito non potest cognosci res, quam conceptus ille habenti ipsum formaliter representat, sicut non potest cognosci in specie intelligibili objective cognita.

43. *Affirmativa resolutio multorum.*—Nihilominus dicendum est Angelum manifestando per locutionem, suam cogitationem alteri, in illa consequenter manifestare objectum suae cogitationis, ac subinde etiam e converso Angelum audientem cognoscendo cogitationem loquentis, consequenter in illa seu per illam cognoscere rem ab illo cogitamam. Haec resolutio absolute sumpta asseritur, vel potius supponitur a nonnullis theologis, Ocham quodlib. 1, quaest. 7, et in 2, quaest. 20, et ibi Gabriel, dist. 9, quaest. 2, art. 4, qui aiunt Angelum videntem cogitationem alterius, in illa tanquam in naturali signo aliquo modo cognoscere objectum ejus, unde Major ibi, quaestione ultima falso imponit Ocham, quod dixerit Angelum videntem cogitationem alterius non videre objectum, quia videt cogitationem in genere rei, et non in genere signi contrarium enim dicit expresse. Ipse autem Major probabilem existimat illam sententiam, licet tandem illi non adhæreat. Magis videntur id supponere Hervaeus 2, dist. 11, quaest. 4, et Henricus, quodlib. 5, quaest. 15, et idem ut notum supponit Vasquez, dicta disp. 211, cap. 11, n. 62, in fine, et idem dixerat, disp. 38, cap. 4, favet etiam multum Henricus, in summa, a. 33, q. 2, quatenus ait, visa specie visibili vel intelligibili in ea videri objectum per talem speciem representabile. Non enim videtur esse major ratio, quamvis fortasse ille aliud de actu sentiret. Denique D. Thomas, et omnes ejus discipuli, hoc profecto supponunt, nam ex una parte fatentur cognitiones Angelorum non tantum esse de suis actibus, et de conceptibus, sed etiam de aliis rebus, prout jam explicuimus, et aliunde solam putant locutionem hanc immediate fieri per manifestationem propriam

actuum, vel conceptum, ergo supponunt manifestatis actibus, etiam res aliquo modo manifestari, et consequenter ab audiente objecta actuum, per actus, seu in ipsis actibus cognosci.

44. *Et probatur a posteriori.*—Unde potest id probari imprimis a posteriori, quia Angeli possunt loqui inter se, non solum de actibus quos hic presentes habent, quando loquuntur, sed etiam de rebus præteritis, vel futuris, vel sibi aliter revelatis, aut narratis, sed non possunt de illis loqui immediate, et directe, ergo solum possunt de aliis loqui manifestando actus, quos hic circa illas exercent, quando de illis loquuntur, ergo e contrario necesse est, ut audiens cognoscendo per locutionem actus loquentis, per ipsosmet actus eorum objecta cognoscat. Responderi potest ex Aureolo supra, posse quidem Angelum videndo cogitationem alterius, videre rem cogitatum, non tamen directe, et ex vi solius talis cognitionis, sed indirecte, et per illationem, nimirum conferendo cogitationem illam cum alia sua, reflectendo supra illam, ut, verbi gratia, si videns aliquam cogitationem alterius, similem in se consideret, eamque ad rosam terminatam agnoscat: nam inde cognosceret similem cogitationem, quam in alio videt, ad rosam etiam terminari. Sed hæc responsio supponit imprimis Angelum habere hujusmodi cognitionem per proprium discursum, quod alienum est ab angelica natura, ut postea dicemus. Deinde modo valde imperfecto declarat locutionem angelicam, nam in rigore non potest unus Angelus alteri narrare, quod viderit, vel quid cogitet, aut judicet de aliqua re in particulari, sed tantum materialiter (ut sic dicam) ostendere præsentem actum suum, ut alius inde discurrat, et quasi divinet, quid alius dicat, vel de qua re loquatur: hoc autem incredibile est, et plane naturæ angelicæ indignum.

45. *Ratio a priori.*—A priori ratio est, quia cogitatio essentialiter dicit habitudinem transcendentalem ad objectum, et talis cogitatio singularis, quamvis materialiter sumpta, dicit similem habitudinem ad tale objectum particulare, sed Angelus loquendo manifestat alteri clare, et quidditative, ac intuitive suam cogitationem particularem, ergo consequenter manifestat illi objectum, circa quod talis cogitatio versatur, ergo directe cognoscitur ab audiente. *Directe* (inquam) id est, ex vi speciei talis actus sibi a loquente impressæ, et eodem motu, seu actu, quo alterius cogitationem cognoscit. Quamvis comparando illa duo in-

ter se, scilicet actum, et objectum ejus, ex vi talis locutionis primario, et quasi in recto cognoscitur actus, ejus autem objectum secundario, et quasi in obliquo. Respondet Aureolus, negando primam consequentiam, quia actus solum est fundamentum relationis: at vero licet relatio actualis non cognoscatur sine termino, nihilominus fundamentum cognosci potest sine illo. Sed hoc habet locum in relatione prædicamentali ratio autem facta procedit de habitudine transcendentali essentialiter inclusa in actu, sicut includitur in habitu, vel potentia respectu objecti. Nam actus cognosci non potest, præsertim essentialiter, et intuitive, nisi cognita transcendentali habitudine, neque hæc sine objecto, et ideo optima est illatio, quod Angelus loquens manifestando actus manifestet consequenter objectum, non per discursum, vel quia actus sit signum objecti, sed propter connexionem intrinsecam unius cum alio, ratione cujus species intelligibilis repræsentans unum, consequenter repræsentat aliud, licet non eodem modo, quia actum repræsentat tanquam proprium, et immediatum objectum suum: at vero rem, quæ est objectum actus, repræsentat secundario, et quasi per resultantiam, eo modo, quo terminus ponitur in definitione motus, et similia. Et hinc etiam fit, ut licet cogitatio per locutionem manifestata in se, et intuitive videatur, nihilominus res cogitata solum cognoscatur, quantum ad perfectam cognitionem cogitationis necessarium fuerit: ad quod satis est ut res cogitata abstractivè, et imperfecto modo cognoscatur. Henricus autem, ubi supra, docet, non minus perfecte videri objectum in specie objective cognita, quam per illam, sed non probat, neque videtur probabile, de quo in tractatu de Anima.

46. *Illatio ex dictis de locutione intellectus ad similem aliam in voluntate.*—Dices, ergo sicut Angelus manifestando alteri per locutionem verbum suæ mentis, illi etiam manifestat rem cogitatum, ita etiam manifestando actum suæ voluntatis, manifestabit rem amatam, aut odio habitam. Consequens non videtur admittendum, alias locutio non minus per voluntatem, quam per intellectum fieret. Ergo. Sequela patet, quia tantam connexionem habet actus voluntatis cum suo objecto, sicut intellectus cum suo. Neque refert, quod sint habitudines diversarum rerum: nam in verbo est per modum imaginis, et in amore per modum impetus, hoc, inquam, non obstat, quia quando visa cogitatione cognoscitur res cogitata,

revera, non videtur objectum in verbo, tanquam in imagine objective, ut supra argumentando bene probatum est, sed videtur unum cum alio propter connexionem, quæ ratio formaliter in actu amoris invenitur, licet modus connexionis sit diversus, quod materiale quid est.

47. *Admittitur proxima illatio.*—Quapropter ergo facile concedam sequelam, nec censeo inconueniens locutionem angelicam, etiam de rebus ipsis, posse tam voluntate, quam intellectu fieri. Nam sicut de actibus ipsis, quoad sui manifestationem supra id probavimus: ita de omnibus rebus, quæ cum ipsis actibus connexionem habent, probandum est: nam est eadem proportionalis ratio. Et nullum est inconueniens, quod actus voluntatis, quatenus alteri sui speciem imprimit, per quam ille potest rem aliam concomitanter cognoscere, sit quodammodo verbum respectu audientis, quia non est verbum formaliter repræsentans, sed objective et active. Unde differt ab actu cogitationis, quia hic et est verbum respectu ipsiusmet cogitantis, et illi soli formaliter repræsentat, ideoque qui cogitat, eo ipso sibi loquitur, non autem qui amat; secus vero est respectu alterius. Nam si is, qui cogitat, et amat rem aliquam, vult alteri cogitationem, et amorem suum manifestare, per utrumque ei loquitur, tam de actibus ipsis, quam de re cogitata, vel amata. Quanquam inter hæc possit alia differentia notari, nam qui simul cogitat, et amat, potest alteri loqui de cogitatione sua, et illam manifestare, non manifestando amorem, e contrario vero non potest manifestare amorem, quin cogitationem manifestet, quia amor illam ex necessitate includit, seu supponit. Et ex hoc etiam capite, qui amorem suum alteri ostendit, etiam de re amata necessario loquitur, sive id faciat per amorem, sive per cogitationem, quam etiam manifestat.

48. *Dubitatio quedam proponitur.*—*Ejus resolutio remittitur.*—Sed quæret fortasse aliquis in hoc puncto, an cognitio objecti cogitati, vel amati per talem locutionem comparata, sit evidens ex vi luminis naturalis, Angeli audientis, et speciei sibi datæ a loquente, vel sit aliquo modo obscura, et fundata quoad assensum, et iudicium in auctoritate loquentis, et consequenter an rem considerando ex puris naturalibus, illi cognitioni possit subesse falsum, tanquam fidei fundatæ in testimonio creaturæ. Sed ante hujus dubii resolutionem, scire opus est, quomodo in mente Angeli pos-

sit esse falsitas, vel deceptio, et quomodo Angelus sit capax revelationis fidei, vel illuminationis unius ab alio: et ideo usque ad finem libri præsentis, et ex parte usque ad librum quintum et sextum responsionem differo.

An, et quomodo Angelus audiens discernat loquentem.

49. *Est autem bimembre.*—*Affirmatur primum membrum.*—Decimum superest dubium, quod ex dictis facile resolvi potest, scilicet, an cognoscat Angelus audiens, quisnam ad ipsum loquatur, et quomodo id cognoscat: vel si plures loquantur, an omnes simul audire possit, et inter eorum sermones discernere. Ad primam interrogationis partem, imprimis respondeo, necessarium esse, ut et loquens possit seipsum audienti indicare, et audiens possit certo, ac evidenter dijudicare quis loquatur. Ita videntur supponere scribentes in hac materia: et sane merito. Primo quia sicut ad societatem politicam necessaria est communicatio secretorum per locutionem, ita ad convenientem, ac moraliter necessariam communicationem oportet, ut audiens sciat, quis sibi loquatur, et consequenter, ut loquens possit se manifestare illi, ad quem loquitur: aliter imperfectissima, et valde confusa esset locutio. Quod inter homines experimento cognosci potest: nam si audiens nesciat discernere, quis loquatur, valde suspensus manet, et non dicitur proprie habere communicationem, vel societatem humanam cum persona sic loquente, ut talis est, et eadem ratione epistola, vel scriptum, cujus auctor ignoratur, valde imperfecta reputatur, ergo multo magis inter Angelos. Secundo quia si unus Angelus non posset in particulari loquentem cognoscere, neque actum ejus in particulari posset cognoscere, quomodo enim cognosceret actum nesciens ejus sit, et in quo sit? Ostensum autem est locutionem præcipue esse de actibus loquentis et per visionem intuitivam eorum: ergo necesse est, ut per locutionem non intelligat audiens, quis loquatur, quia non potest actum intuitive videre, nisi videndo, in quo subiecto sit.

50. *Modus discernendi, quisnam Angelus loquatur, proportionem habet cum modo discernendi hominem qui loquitur.*—Atque hinc colligitur primo, unde cognoscere valeat audiens discernere, quis sibi loquatur. Nam inter homines duobus modis hoc cognoscitur, scilicet, vel visu, ut quando ego non solum audio, sed